

УДК 339.9(045)

DOI: <https://doi.org/10.30838/EP.202.208-215>**Осіпова Л.В.**

кандидат економічних наук

Вінницький торговельно-економічний інститут ДТЕУ

Osipova Larisa

PhD in Economic Sc.

Vinnytsia Trade and Economic Institute DTEU

<https://orcid.org/0000-0002-0959-5309>

ГЛОБАЛІЗАЦІЯ ТА РЕГІОНАЛІЗАЦІЯ: ВЗАЄМОДІЯ, ВИКЛИКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ДЛЯ СУЧАСНОЇ СВІТОВОЇ ЕКОНОМІКИ

У статті досліджено взаємодію глобалізаційних та регіоналізаційних процесів у сучасній світовій економіці. Проаналізовано вплив цих процесів на економічну політику країн, роль інтеграційних об'єднань, таких як Європейський Союз, у формуванні єдиних економічних просторів. Окремо розглянуто складність процесів уніфікації через національні інтереси і культурну ідентичність країн-учасників. Вивчено вплив глобалізації на країни, що розвиваються, зокрема на прикладі транснаціональних корпорацій, і проаналізовано їх домінування на національних ринках. Досліджено роль державної підтримки національних монополістів, таких як Huawei та Tesla, для забезпечення конкурентоспроможності на глобальному ринку. Оцінено виклики, що постають перед країнами під час адаптації до глобальних економічних змін, і підкреслено важливість глобального управління для запобігання кризових явищ у світовій економіці. Стаття висвітлює необхідність збалансованої взаємодії між глобальними та національними інтересами для забезпечення стабільності світового господарства та сталого розвитку.

Ключові слова: глобалізація, регіоналізація, економічна інтеграція, транснаціональні корпорації, інтеграційні об'єднання, міжнародна конкуренція, економічне співробітництво, глобальне управління.

GLOBALIZATION AND REGIONALIZATION: INTERACTION, CHALLENGES, AND PROSPECTS FOR THE MODERN WORLD ECONOMY

The article thoroughly examines the interaction between globalization and regionalization processes in the modern global economy, as well as their impact on the economic policies of countries, particularly in the context of global economic changes. It analyzes the role of integration unions, such as the European Union, in forming unified economic spaces, where the importance of synchronizing national economies for more efficient functioning of the common market is emphasized. Special attention is paid to the complexity of unification processes within integration agreements due to the preservation of national interests and cultural identity, which is a significant factor limiting full economic strategy unification among member states.

In the context of globalization's impact on developing countries, the article addresses the issue of the dominance of transnational corporations in national markets, their intervention in the economy, and their interaction with local producers. It also discusses the importance of state support for national monopolies, particularly in cases like the activities of the Chinese corporation Huawei and the American company Tesla, to enhance their competitiveness in the global market through government investments, subsidies, and other economic incentives.

The interaction between the public and private sectors in these processes, which creates new economic opportunities and challenges for national market development, is also considered. The article evaluates the complex processes of adapting national economies to global competition, especially through the need for consolidation during economic crises, which drives the formation of new economic models and integration structures.

The article concludes that effective global governance is essential for maintaining the stability of the global economy, creating conditions for balanced national development within global economic processes. It is concluded that overcoming the challenges posed by globalization requires clear alignment of global and national interests, as well as effective interaction between different levels of economic integration to achieve stability and sustainable development.

Keywords: Globalization, regionalization, economic integration, transnational corporations, integration associations, international competition, economic cooperation, global governance.

JEL classification: F00, F01.

Постановка проблеми. Наприкінці XIX століття спостерігався перехід від локальних господарських структур до формування національних економік, тоді як у завершальній третині XX століття розпочався процес інтеграції цих економік у глобальну систему. Відтак світова економіка поступово трансформувалася у напрямку формування єдиного світового господарського комплексу. Зі зростанням ролі інформаційно-комунікаційних технологій, посиленням коопераційних зв'язків між суб'єктами світового ринку та поглибленням процесів інтернаціоналізації, темпи глобальної інтеграції значно пришвидшилися. Глобалізація залишається ключовою характеристикою сучасного розвитку, однак останні події — зокрема торговельні конфлікти, геополітична нестабільність, фінансово-економічні кризи й пандемії — актуалізували нові виклики для цього процесу. У зв'язку з цим, глобалізація як багатовимірне явище, що охоплює економічну, культурну та політичну сфери, зазнала суттєвих трансформацій, що ставить під сумнів її сталість і домінуючі траєкторії розвитку. Отже, науково-практичне значення має аналіз сучасних загроз для глобалізаційного процесу та їх впливу на світову спільноту.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Актуальні дискусії щодо проблем і перспектив розвитку сучасної людської цивілізації, що охоплюють теми науки, технічного прогресу, культурних трансформацій та змін у способі життя, тісно пов'язані з питаннями економічної глобалізації, яка становить одну з ключових складових глобального суспільного розвитку. Дослідження в галузі глобалізаційних тенденцій проводять чимало вітчизняних науковців, такі як: Г. Башнянин, О. Білорус, І. Бураковський, О. Данильян, О. Дзьобань, О. Діба, М. Дудченко, А. Гальчинський, С. Єрохін, І. Журба, Р. Заблоцька, Л. Кістерський, О. Ковтун, С. Коляденко, П. Куцик, В. Кушнерик, І. Одотюк, Л. Ороховська, Є. Осадчий, Д. Лук'яненко, В. Новицький, С. Пирожкова, В. Петрінко, Н. Резнікова, А. Рибчук, О. Рогащ, В. Сіденко, С. Сіденко, Я. Столярчук, Е. Семенюк, Т. Туниця, А. Філіпенко, О. Шнирков, В. Чужиков та багатьох інших.

Незважаючи на значну кількість досліджень, залишаються недостатньо вивченими механізми трансформації взаємозалежності між глобалізацією та регіоналізацією в умовах формування нових центрів економічного впливу та ускладнення системи глобального управління.

Мета статті полягає в дослідженні процесів глобалізації та регіоналізації в умовах сучасної економічної динаміки, аналізі їх впливу на економічну інтеграцію країн, а також вивченні ролі транснаціональних корпорацій та інтеграційних об'єднань у формуванні глобального економічного порядку. Стаття спрямована на оцінку викликів міжнародної конкуренції та економічного співробітництва, а також визначення ролі глобального управління у забезпеченні стабільності світової економіки.

Виклад основних результатів дослідження. Об'єктивні закономірності розвитку сучасної

цивілізації свідчать про наявність як універсальних тенденцій, притаманних більшості країн, так і унікальних особливостей, характерних для окремих національних соціально-економічних систем. Це дозволяє простежити специфіку трансформацій, що відбуваються в соціально-економічному середовищі. Однією з таких універсальних рис сучасного етапу розвитку є глобалізація світової економіки, що виражається у взаємопроникненні елементів національних економік і формуванні на цій основі інтегрованої глобальної господарської системи.

У цілому глобалізацію можна розглядати як прискорений розвиток та поширення різноманітних явищ і процесів, притаманних суспільному виробництву окремих регіонів і країн світу, у загально планетарному просторі [7, с. 37]. Глобалізація постає як складна система багаторівневих зв'язків та взаємозалежностей, передусім в економічній сфері, які зумовлюють нову якість світової інтеграції. Її зміст полягає в масштабному розширенні й ускладненні взаємодії між державами, суспільствами, ринками, інституціями, що супроводжується посиленням інформаційних потоків, мобільністю капіталів, праці, товарів, а також інтернаціоналізацією екологічних, безпекових і гуманітарних проблем. До основних виявів глобалізації належать динамічне зростання міжнародної торгівлі, активізація діяльності міжнародних організацій, поширення принципів відкритого ринку.

З огляду на це, глобалізація означає інтеграцію національних економік у світову систему господарювання на основі загальнолюдських цінностей, прагнення до підвищення добробуту, збереження довкілля та формування якісно нового рівня життя. Вона формує нову парадигму глобального розвитку та нові підходи до побудови міжнародної системи управління.

Разом з тим, глобалізаційні процеси мають суперечливий, багатовекторний характер. З одного боку, вони створюють можливості для ефективного використання ресурсів та інтеграції у глобальну економіку. З іншого – посилюють нерівномірність розвитку, поглиблюють структурні деформації, загострюють проблеми конкуренції та управління фінансовими потоками. Крім того, екологічні та демографічні виклики, пов'язані з виснаженням природних ресурсів та деградацією довкілля, ставлять під сумнів сталість саморозвитку економічних систем. У відповідь на ці загрози глобалізація може набути більш централізованого, регламентованого характеру, що наближає її до адміністративних чи навіть авторитарних моделей управління.

Процеси глобалізації по-різному впливають на національні економіки. Вони розширюють доступ до зовнішніх ресурсів, але водночас посилюють залежність менш розвинених країн від глобальних центрів сили. Найрозвиненіші країни відіграють роль "локомотивів" світового економічного розвитку, формуючи архітектуру глобального економічного порядку. Рівень розвитку продуктивних сил залишається основним чинником, що визначає характер транснаціонального руху

товарів, послуг, капіталу та робочої сили.

Процеси глобалізації набувають дедалі масштабнішого характеру, охоплюючи всі сфери суспільного життя. Зростання їх інтенсивності змушує світову спільноту замислюватися над потенційними наслідками глобалізаційних змін і викликами, пов'язаними з забезпеченням сталого розвитку та збереженням людської цивілізації. Сучасна фаза глобалізації характеризується не лише інтеграційними тенденціями, але й наростанням цивілізаційних суперечностей. Спостерігається поступове формування цивілізаційних блоків, між якими зростають напруга та конфлікти, що розглядаються як неминучі в умовах конкуренції інтересів. Протистояння між впливовими регіональними акторами загострюється як у геополітичному, так і в економічному вимірах, що, в свою чергу, підриває передбачуваність і стійкість глобальних взаємозалежностей, які раніше вважалися визначальною ознакою глобалізаційного процесу [2, с. 8].

Сучасний процес глобалізації, що відбувається у складних і суперечливих формах, дедалі частіше піддається критиці та переосмисленню, стаючи предметом інтенсивних наукових дискусій. Він спричиняє розмиття традиційних теоретичних уявлень і концепцій, що раніше визначали основи його інтерпретації. Відбувається зсув парадигми – від розуміння глобалізації як природно-історичного та соціокультурного явища, яке сприяє уніфікації економічного та політичного розвитку країн і мегарегіонів (згідно з концепціями Р. Робертсона, Дж. Шолте, М. Стегера та інших учених), до її трактування як управлінсько-децентралізованого процесу. В такому контексті наголошується на дедалі більш вираженому суперництві між традиційними геополітичними лідерами (США, Велика Британія, Франція, Німеччина, Європейський Союз загалом) і новими центрами сили, які набувають все більшої ваги у військово-політичному й економічному вимірах (зокрема, Китай, Індія, Бразилія, держави Південно-Східної Азії). Цю трансформацію глобалізаційної динаміки досліджують у своїх працях К. Мерфі, Д. Нельсон, К. Менард, П. Тейлор та інші сучасні науковці [2, с. 8].

Дискусії щодо витоків, природи та наслідків глобалізаційних процесів характеризуються багатовимірністю та різноманітністю аналітичних підходів. Водночас, серед наукових інтерпретацій провідним залишається економічний підхід, у межах якого глобалізація розглядається як етап найвищого рівня інтернаціоналізації господарських зв'язків. Згідно з поглядами М. Інтрілігейтора, цей процес здатен спричинити розмивання традиційних національних кордонів та поступове формування глобальної ринкової економіки, що функціонує за єдиними принципами економічної взаємодії [10]. Також, М. Інтрілігейтор виділяє економічний, соціальний, політичний, безпековий, культурний та екологічний виміри глобалізації [1]. У науковому дискурсі М. Шимон виокремлює кілька ключових складових глобалізаційного процесу: інтернаціоналізацію, яка передбачає зростання обсягів міжнародної торгівлі та посилення взаємозалежності між державами;

транснаціоналізацію як формування мережових структур, що виходять за межі національних кордонів; а також універсалізацію, що виражається у гармонізації національних економічних практик із нормативними моделями розвинених країн. Поряд із цим, у частині наукових досліджень глобалізація трактується з різних і навіть протилежних позицій: як лібералізація, тобто зменшення державного регулювання у сфері зовнішньоекономічної діяльності; як вестернізація, що полягає у домінуванні західних (переважно американських) соціокультурних моделей; як детериторіалізація, що передбачає зменшення значущості просторових меж у контексті економічної та комунікаційної взаємодії; та як форма модернізаційного впливу на соціально-економічний розвиток [1]. А.Ч. Морісон трактує глобалізацію як довгострокову стратегію корпорацій, спрямовану на усунення обмежень, що виникають внаслідок національних кордонів та економік. Водночас, деякі дослідники, зокрема Елан Рагман, відкидають концепцію глобалізації в її традиційному розумінні. Вони стверджують, що ідея вільної торгівлі на єдиному світовому ринку є міфом, оскільки реальність минулого, сучасності та майбутнього полягає у виробництві та розподілі товарів у межах економічних блоків, таких як ЄС, НАФТА та АСЕАН, а не в глобальному масштабі [4, с. 116].

На сьогодні немає однозначних відповідей на всі питання, що стосуються глобалізації. Існують, принаймні, два основні підходи до розуміння цього процесу. Перший підхід можна умовно визначити як глобомоноцентричний, який відображає концепцію глобального лідерства, що, зокрема, втілює американоцентризм. Другий підхід, у свою чергу, характеризується більш об'єктивним розумінням глобалізації як процесу розвитку людської цивілізації як складної системи. Цей підхід можна назвати глобополіцентричним, оскільки він відображає концепцію багатополусного, поліцентричного світу.

У науковій літературі історично було відзначено існування трьох основних центрів економічного впливу у світовому господарстві наприкінці ХХ століття: США, ЄС і Японії. Однак на початку ХХІ століття Японія поступилася своїми позиціями на користь Китаю, який став лідером Азійсько-Тихоокеанського регіону та Східної Азії. Таким чином, наприкінці ХХ — на початку ХХІ століття в глобальному економічному просторі було два національних центри і одне регіональне інтеграційне об'єднання. Поряд з цими центрами економічного впливу (ЦЕВ) активно використовують концепцію Тріади, що складається з країн Північної Америки, Західної Європи та Східної Азії, де концентруються основні процеси глобалізації та регіоналізації.

На нашу думку, США та ЄС формують єдиний Євро-Атлантичний центр, об'єднаний економічними, політичними, культурними та цивілізаційними зв'язками, які з часом поглиблюються. Інший центр, що складається з Китаю, являє собою Східний анклав, який намагається розширити свій вплив на інші країни та цивілізації. Очевидно, що США, ЄС та КНР

впливають на трансформацію структурної взаємозалежності між регіоналізацією і глобалізацією як на рівні міжнародних економічних організацій (МЕО), так і на трансрегіональному, регіональному та національному рівнях.

Можна стверджувати, що в умовах складної системи управління світовим господарством трансформація структурної взаємозалежності між глобалізацією та регіоналізацією є важливою об'єктивною характеристикою цієї системи та водночас результатом діяльності МЕО і ЦЕВ. Це питання набуває особливої значущості, коли у світовому господарстві формується кілька ЦЕВ, кожен з яких впливає на зміну структури взаємозалежностей між глобалізацією і регіоналізацією, трансформуючи таким чином систему управління світовою економікою. Потужність та результативність цих змін залежать від сили впливу зазначених центрів, що дозволяє прогнозувати майбутній розвиток світового господарства. Важливим є також те, що в умовах трансформації цих взаємозалежностей можна спрогнозувати включення бифуркаційних механізмів у процеси світового господарства, передбачення яких можливе через вплив на ці процеси з боку ЦЕВ, оскільки їх дії на регіональному рівні можуть суттєво позначатися й на глобальному рівні [6, с. 84-85].

Серед ключових факторів, що визначають процес глобалізації, можна виділити такі: формування єдиного світового товарного та фінансового ринку, що сприяло інтеграції в різних сферах, таких як економіка, освіта, наука, інформатизація і технологізація; зміни в структурі продуктивних сил, які створили умови для зростання масштабів виробництва та розвитку матеріальних і духовних цінностей; формування нових світових центрів, що визначають основні тенденції

соціально-економічного розвитку; а також поява нових глобальних акторів у світових відносинах, серед яких національні держави відіграють значну роль.

У контексті глобалізації важливу системоутворюючу роль виконують три основні типи просторів: географічний, економічний та інформаційний, у межах яких функціонують підсистеми, що забезпечують функціонування світової економіки.

Географічний простір включає в себе сучасні транспортні засоби та комунікаційні мережі, без яких неможлива ефективна діяльність жодного економічного центру. Формами організації цього простору є авіакомпанії, судноплавні фірми, залізничні компанії та системи зв'язку, діяльність яких регулюється низкою міжнародних угод.

Економічний простір утворюється за рахунок діяльності світових фінансових інститутів, серед яких провідну роль відіграють такі організації, як Світовий банк, Міжнародний валютний фонд (МВФ), Світова організація торгівлі (СОТ), а також центральні банки провідних країн, таких як США, Великобританія, Франція, Німеччина та Японія.

Інформаційний простір є не менш важливим елементом глобальної економічної системи. Він включає в себе систему цінностей, культурні стереотипи, ідеї та інші аспекти духовного життя, що об'єднують глобальні підприємства в єдину мережу. Завдяки інформаційним технологіям, глобальні компанії можуть оперативно реагувати на зміни ринкової кон'юнктури та ефективно перерозподіляти ресурси для захоплення нових ринків.

Якісно нові риси процесу глобалізації визначено в таблиці 1.

Таблиця 1

Якісно нові риси процесу глобалізації

Риса глобалізації	Характеристика
Поліцентричність	Формування декількох центрів впливу замість домінування одного глобального лідера.
Цифровізація	Глобалізація дедалі більше визначається розвитком цифрових технологій, інформаційних мереж.
Інформаційна інтеграція	Утворення глобального інформаційного простору з миттєвим поширенням і доступом до знань.
Глобальна екологічна взаємозалежність	Екологічні проблеми набули глобального характеру і потребують спільних рішень.
Регіоналізація в умовах глобалізації	Зростає роль регіональних інтеграційних об'єднань як нових суб'єктів глобальної економіки.
Глобальна нерівність	Поглиблення соціально-економічної нерівності як між країнами, так і всередині них.
Зміна ролі держав	Держава частково втрачає контроль над національною економікою через транснаціональні процеси.
Нові виклики безпеки	Глобалізація супроводжується новими формами загроз — кіберзлочинність, гібридні війни, міграційні кризи.

Джерело: складено автором

У сучасних умовах глобалізації рівень інтегрованості країни у світову економіку визначається не лише показниками зовнішньої торгівлі чи часткою експорту та імпорту у ВВП [3, с. 87]. Глобальні господарські процеси охоплюють практично всі сфери діяльності, впливаючи на них як безпосередньо, так і опосередковано. Сьогодні майже неможливо провести чітку межу

між суб'єктами, орієнтованими на внутрішній ринок, і тими, що активно задіяні в міжнародному обміні. Важливо враховувати синергійний характер зовнішньоекономічних зв'язків. Наприклад, поряд із прямим експортом, існує і непрямий - у вигляді поставок для внутрішніх виробників, які реалізують свою продукцію за кордоном. Імпорт і експорт капіталу через інвестиції

також супроводжуються додатковими внутрішніми вкладеннями - як для забезпечення функціонування іноземних компаній у межах країни, так і для підтримки діяльності власних підприємств за її межами. Таким чином, загальний вплив зовнішньоекономічної активності на економіку є набагато глибшим і ширшим, ніж це відображено в простих макроекономічних показниках.

Глобалізаційні процеси в економіці відбуваються на кількох структурних рівнях. На мікрорівні - це діяльність окремих підприємств та корпорацій, які виходять на світові ринки. На мезорівні - інтеграція відбувається у межах певних ринків, наприклад, праці, капіталу чи технологій. На макрорівні - глобалізація охоплює цілі держави та регіони. Така багаторівнева інтеграція стала можливою завдяки стійкому розвитку інтернаціоналізації економічних процесів, яка поступово набула ознак глобального масштабу.

Виявом економічної глобалізації є утворення інтеграційних об'єднань, які координують свої економічні стратегії, погоджують пріоритети розвитку та уніфікують свої дії у межах спільного простору. Ефективне функціонування таких об'єднань передбачає наявність чітко сформованих концепцій розвитку - як національного, так і наднаціонального рівня - що задають стратегічний вектор економічного зростання.

Процеси формування нових економічних спільнот слід розглядати крізь призму двох взаємопов'язаних тенденцій - глобалізації та регіоналізації. Перша відображає зміну якісного стану світових економічних, політичних та інституційних структур, тоді як друга акцентує на зміні розстановки сил між окремими країнами та регіонами. Загалом, саме регіоналізація і фрагментація виступають важливими механізмами внутрішнього структурування глобалізації, хоча у деяких випадках вони й можуть чинити їй опір, переважно на периферійних рівнях світової економіки.

Регіон у структурі національної економіки відіграє важливу роль як елемент, що поєднує галузевий і територіальний поділ праці. Він виступає як соціально-економічна одиниця, основою якої є організація господарства, що формується навколо розміщення промислових і сільськогосподарських підприємств, транспортної інфраструктури, логістичних вузлів. Саме через регіони національна економіка часто інтегрується у світове господарство, адже вони демонструють більшу відкритість до зовнішніх впливів, ніж країна в цілому. Цьому сприяє орієнтація на потреби місцевого населення, аналіз змін ринкової кон'юнктури, прагнення врахувати інтереси як держави, так і окремих економічних суб'єктів. Важливим є й постійний пошук ефективних механізмів адаптації до внутрішніх та зовнішніх викликів, а також активне просування власних регіональних інтересів у ширшому економічному контексті.

У світлі завершення етапу становлення глобальної ринкової моделі, значення регіонального рівня зростає. Саме регіони дедалі частіше прагнуть самостійного виходу на міжнародні ринки, застосовуючи гнучкі та

ефективні форми господарювання, які враховують специфіку конкретної території. Глобалізація підсилює потребу в відкритості та взаємодії, водночас надаючи регіонам можливості активніше позиціонувати себе як осередки міжнародної економічної діяльності.

Історично сформовані регіонально-інтеграційні утворення, такі як Європейська асоціація вільної торгівлі, зона вільної торгівлі США і Канади або Латиноамериканська асоціація вільної торгівлі, демонструють, як поступово стираються межі між національними та глобальними ринками. Яскравим прикладом цього є Європейський Союз, у межах якого національні економіки синхронізуються в єдиний ринок із загальною грошовою одиницею. Введення євро значно прискорило процеси концентрації капіталу, глобалізації бізнесу та транснаціонального об'єднання компаній. Водночас не можна ігнорувати той факт, що навіть у межах інтеграційних структур кожна країна зберігає свої національні інтереси, культурну ідентичність, соціально-економічну специфіку, що накладає обмеження на повну уніфікацію.

Проте глобалізація не завжди сприймається як однозначно позитивне явище. Країни, що розвиваються, нерідко виявляють настороженість щодо впливу транснаціональних корпорацій, які здатні домінувати над їхніми національними економіками, витісняючи місцеві підприємства. Спроби нав'язати певні глобалізаційні моделі без урахування локального контексту нерідко викликають зворотну реакцію у вигляді опору - як на інституційному рівні, так і серед населення. У таких випадках глобалізація, замість консолідації зусиль, може стати джерелом соціальної нестабільності, створюючи ризики, що набувають глобального характеру.

З іншого боку, ці країни змушені також грати за правилами світового ринку, наприклад, у 2023 році в країнах Центрально-Східної Європи було зафіксовано 1097 угод на загальну суму €37,3 млрд, що на 15% менше порівняно з попереднім роком. Однак у 2024 році активність відновилося, досягнувши п'ятирічного максимуму з 1281 угодою, хоча загальна вартість угод знизилася на 30,9% до €25,72 млрд. Польща залишалася лідером за кількістю угод у регіоні, зареєструвавши 284 угоди на суму €7,45 млрд у 2023 році. Однак у 2024 році обсяг угод зменшився на 5,3% до 269 угод, а їхня вартість впала до €5,29 млрд, що є найнижчим показником за останні десять років. Угорщина зазнала значного зростання вартості угод, яка майже подвоїлася з €1,96 млрд у 2022 році до €3,77 млрд у 2023 році. Це сталося завдяки значним угодам, таким як придбання Vodafone Hungary компаніями Corvinus та 4iG за €1,64 млрд. Чехія показала позитивну динаміку, збільшивши кількість угод з 125 у 2022 році до 139 у 2023 році. Загальна вартість угод також зросла на 74%, досягнувши €3,73 млрд. Серед значних угод - придбання компанією Public Power Corporation операцій Enel у Румунії за €1,9 млрд. У країнах ЦСЄ спостерігається тенденція до внутрішньої консолідації, де місцеві компанії активно поглинають або об'єднуються між собою. Це зумовлено необхідністю підвищення

конкурентоспроможності на світовому ринку та адаптацією до змінюваних економічних умов. У 2023 році Угорщина стала найбільш активною країною в регіоні за кількістю угод у банківському секторі, зареєструвавши сім угод. Серед них — придбання Vodafone Hungary компаніями Corvinus та 4iG за €1,64 млрд. Очікується, що в 2024 році активність на ринку M&A в ЦСЄ залишатиметься високою, зокрема в таких секторах, як технології, енергетика та споживчі товари. Однак загальна вартість угод може залишатися на помірному рівні через відсутність великих угод [8].

Серед економістів існує думка, що вже можна говорити про конкуренцію тільки поза державою. Держава навіть змушена підтримувати монополістів на своєму ринку, щоб вони могли конкурувати на світовому (переважно це трапляється у високотехнологічних галузях) [5, с. 102]. Наприклад, в Китаї держава активно підтримує своїх монополістів на міжнародному ринку, особливо в галузях високих технологій. Так, китайський технологічний гігант Huawei отримав значну підтримку від уряду Китаю, який інвестує в розвиток інфраструктури та інновацій, щоб компанія могла конкурувати з іншими світовими лідерами, такими як Ericsson і Nokia. Це включає як фінансову допомогу, так і державні пільги, що дозволяють Huawei мати конкурентні переваги на глобальному ринку телекомунікаційних технологій [11]. Іншим прикладом є підтримка Tesla урядом США, який через субсидії та інші стимули підтримує компанію в її глобальній конкуренції з іншими автовиробниками, що займаються електричними автомобілями [9]. У 2023 році уряд Тайваню схвалив злиття двох великих банків — Taippei Fubon Bank та Jih Sun Bank. Це об'єднання створило третій за величиною банк у країні з активами понад 4,27 трильйона тайванських доларів. Метою злиття було підвищення конкурентоспроможності на міжнародному фінансовому ринку та забезпечення більш ефективного обслуговування клієнтів. Після злиття кількість відділень збільшилася до 179, що стало найбільшим показником серед приватних банків Тайваню [12].

Таким чином, сучасні міжнародні інтеграційні процеси сприяли глобалізації регіональних фінансових ринків, посиленню взаємозв'язку окремих національних економік, формуванню цілісності світового господарства і більш ефективному використанню фінансового і виробничого потенціалу окремих держав.

Глобалізація економіки породжує протиріччя, тому що при цьому стикаються інтереси різних економічних, політичних і соціальних сил, інтереси різних сфер господарства промислових і фінансових груп і компаній, галузей і країн [5, с. 101]. Напроти, в кризових ситуаціях, в періоди криз (загальноекономічних або галузевих) посилюються протекціоністські тенденції, відбуваються відступи від досягнутого рівня лібералізації.

У сучасних умовах ринкової економіки держави та регіональні об'єднання обирають ті форми взаємодії, які вважають для себе найбільш вигідними, і тим самим суттєво впливають на динаміку та особливості

процесів регіоналізації й глобалізації у світовій економіці. Водночас, оскільки світове господарство функціонує як складна ієрархічна система з глибокою структурною взаємозалежністю між глобалізаційними та регіоналізаційними процесами, будь-яка їх неузгодженість може призводити до структурних дисбалансів, асиметрій, а подекуди й до кризових явищ. Для запобігання таким викликам або їх подолання необхідне ефективне глобальне управління, що має на меті формування гармонійної взаємодії між цими процесами, посилення цілісності світового господарства та узгодження діяльності його основних акторів.

Водночас така трансформація взаємозалежності між глобалізацією та регіоналізацією може супроводжуватись перерозподілом економічного впливу між окремими країнами чи об'єднаннями, що потенційно посилює нестабільність, турбулентність і ризик переходу від поступового розвитку до різких змін. Зміни такого масштабу не можуть здійснюватись виключно еволюційним шляхом і потребують зовнішнього керівного впливу, який реалізується через формування центрів економічного впливу (ЦЕВ), що відіграють ключову роль у забезпеченні стабільного глобального управління [6, с. 87].

Висновки. Дослідження глобалізації та її взаємодії з процесами регіоналізації дає можливість стверджувати, що ці явища є важливими та складними складовими сучасної світової економіки. Глобалізація принесла значні економічні можливості, включаючи інтеграцію національних ринків, доступ до нових технологій та капіталу. Однак, на фоні цих переваг, вона також породжує серйозні виклики, зокрема у вигляді зростання впливу транснаціональних корпорацій, що може призвести до витіснення місцевих підприємств та соціальних дисбалансів. Крім того, глобалізаційні процеси нерідко стикаються з культурними та політичними бар'єрами, що призводить до опору з боку національних урядів та громад.

З іншого боку, регіоналізація в контексті глобалізації виявляється важливим інструментом для адаптації національних економік до змінюваних світових умов. Створення регіональних економічних об'єднань дозволяє країнам не лише зберегти економічний суверенітет, але й стати більш конкурентоспроможними на світовому ринку, через поглиблення економічної співпраці та злиття місцевих компаній. Прикладом є активна діяльність на ринках злиттів та поглинань у Центрально-Східній Європі, що свідчить про процеси інтеграції та підвищення внутрішньої конкуренції.

Також важливо зазначити, що сучасні міжнародні інтеграційні процеси значно змінюють глобальну економічну карту, створюючи нові центри економічного впливу. Це підкреслює необхідність державної підтримки національних компаній, що дозволяє їм зберігати конкурентоспроможність у високотехнологічних секторах, як, наприклад, у випадку з Huawei в Китаї та Tesla в США.

Проте, незважаючи на можливості, які надає глобалізація, цей процес не є безперешкодним і може

призводити до структурних дисбалансів, які вимагають ефективного управління. В умовах глобальної економічної взаємозалежності важливим є забезпечення гармонійної взаємодії між процесами глобалізації та регіоналізації, що дозволить уникнути кризових явищ та сприяти стабільному розвитку світової економіки. Тому, для досягнення сталого економічного зростання та гармонізації глобальних і локальних інтересів, необхідно розвивати ефективне глобальне управління, яке враховує як глобальні виклики, так і національні особливості.

Необхідність глобального економічного управління стає дедалі очевиднішою, адже неузгодженість

процесів глобалізації й регіоналізації може призвести до кризових явищ, асиметрій і дестабілізації. Формування центрів економічного впливу, здатних координувати ці процеси, стає важливим чинником забезпечення стабільності та сталого розвитку світового господарства.

Сучасна світова економіка потребує гнучких моделей взаємодії між глобальними та регіональними структурами, а також нових механізмів регулювання, що дозволяють забезпечити збалансованість інтересів та ефективність функціонування як національних, так і міжнародних економічних суб'єктів.

Список використаних джерел:

1. Антипенко Н.В., Почерніна Н.В., Васильківський Д.М. (2024). Глобалізація та її вплив на міжнародні економічні відносини. Економіка та суспільство, Вип. 59. URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/3345/3272>.
2. Куцик П.О., Щупаківський Р.В. (2022). Екзистенційні тренди виклики та наслідки глобалізації для забезпечення конкурентоспроможності національної економіки. Вісник Львівського торговельно-економічного університету. Економічні науки, №. 67. С. 5-12.
3. Котко О.К. (2021). Сучасні тенденції розвитку зовнішньоекономічної діяльності України. Академічний огляд, № 1(54). С. 87-94.
4. Манелюк Ю.М., Чубур, Н. . (2023). Феномен глобалізації у трактуванні наукових шкіл: історія та сучасність. Науковий журнал «Політик», Вип. 3. С. 115–119.
5. Осіпова Л. (2025). Передумови, сутність і наслідки глобалізації. Сучасні стратегії сталого розвитку держави та суспільства: наукові горизонти та перспективи: зб. матеріалів II наук.-практ. конференції за міжнар. участю. Хмельницький: ХНТУ, Т. 2. С. 101-105. DOI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.15041563>.
6. Румянцев А.П., Радзиевская С.А. (2020). Трансформация структурной взаимозависимости глобализации и регионализации в мировой экономике. Стратегія розвитку України, № 1. С. 81-88.
7. Румянцев А.П. (2012). Глобальні орієнтири поглиблення міжнародного поділу праці. Актуальні проблеми міжнародних відносин, Вип. 110. Ч. 1.. С. 35-40. URL: <http://apir.iir.edu.ua/index.php/apmv/article/view/847/802>.
8. Transaction trends: CEE dealmaking strong and stable. (2024). URL: <https://surli.cc/kiejyr>.
9. Good Jobs First. Elon Musk's Business Empire Is Built on \$38 Billion in Government Subsidies. (2023). URL: <https://goodjobsfirst.org/blog/elon-musks-business-empire-is-built-on-38-billion-in-government-subsidies/>.
10. Intriligator, M. (2004). Globalization of the world economy: potential benefits and costs and a net assessment. Journal of Policy Modelling, Vol. 26, Iss. 4. Pp. 485–498. URL: <https://ideas.repec.org/a/eee/jpolmo/v26y2004i4p485-498.html>.
11. Huawei a key beneficiary of China subsidies that US wants ended. (2023). URL <https://phys.org/news/2019-05-huawei-key-beneficiary-china-subsidies.html>.
12. Fubon completes merger with Jih Sun Bank. (2023). URL: <https://www.taipeitimes.com/News/biz/archives/2023/01/19/2003792819>.

References:

1. Antypenko, N.V., Pochernina, N.V., & Vasylykivskyi, D.M. (2024). Hlobalizatsiia ta yii vplyv na mizhnarodni ekonomichni vidnosyny [Globalization and its impact on international economic relations.] Economy and society, Vol. 59. URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/3345/3272>. [in Ukrainian].
2. Kutsyk, P.O., & Shchupakivskyi, R.V. (2022). Ekzystentsiini trendy vyklyky ta naslidky hlobalizatsii dlia zabezpechennia konkurentospromozhnosti natsionalnoi ekonomiky [Existential trends, challenges and consequences of globalization for ensuring the competitiveness of the national economy]. Bulletin of the Lviv University of Trade and Economics. Economic Sciences, No. 67. Pp. 5-12. [in Ukrainian].
3. Kotko, O.K. (2021). Suchasni tendentsii rozvytku zovnishnoekonomichnoi diialnosti Ukrainy [Modern trends in the development of foreign economic activity of Ukraine]. Academic Review, No. 1(54). Pp. 87-94. [in Ukrainian].
4. Maneliuk, Yu.M., & Chubur, N.V. (2023). Fenomen hlobalizatsii u traktuvanni naukovykh shkil: istoriia ta suchasnist [The phenomenon of globalization in the interpretation of scientific schools: history and present]. Scientific journal «Politicus», Vol. 3. Pp. 115–119. [in Ukrainian].
5. Osipova L. (2025). Peredumovy, sutnist i naslidky hlobalizatsii [Prerequisites, essence and consequences of

globalization]. Modern strategies of sustainable development of the state and society: scientific horizons and prospects: collection of materials of the II scientific-practical conference with international participation. Khmelnytsky: KhNTU, Vol. 2. Pp. 101-105. DOI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.15041563>. [in Ukrainian].

6. Rumiantsev, A.P., & Radzyevskaia, S.A. (2020). Transformatsiia strukturnoi vzaymozavysymosti hlobalyzatsyy y rehyonalyzatsyy v myrovoi ekonomyke [Transformation of the structural interdependence of globalization and regionalization in the world economy]. Development Strategy of Ukraine, No. 1. Pp. 81-88.. [in Ukrainian].

7. Rumiantsev, A.P. (2012). Hlobalni oriientyry pohlyblennia mizhnarodnoho podilu pratsi [Global guidelines for the deepening of the international division of labor]. Current problems of international relations, Vol. 110. Part 1. Pp. 35-40. URL: <http://apir.iir.edu.ua/index.php/apmv/article/view/847/802>. [in Ukrainian].

8. Transaction trends: CEE dealmaking strong and stable. (2024). URL: <https://surli.cc/kiejyr>. [in English].

9. Good Jobs First. Elon Musk's Business Empire Is Built on \$38 Billion in Government Subsidies. (2023). URL: <https://goodjobsfirst.org/blog/elon-musks-business-empire-is-built-on-38-billion-in-government-subsidies/>. [in English]

10. Intriligator, M. (2004). Globalization of the world economy: potential benefits and costs and a net assessment. Journal of Policy Modelling, Vol. 26, Iss. 4. Pp. 485–498. URL: <https://ideas.repec.org/a/eee/jpolmo/v26y2004i4p485-498.html>. [in English].

11. Huawei a key beneficiary of China subsidies that US wants ended. (2023).. URL <https://phys.org/news/2019-05-huawei-key-beneficiary-china-subsidies.html>. [in English].

12. Fubon completes merger with Jih Sun Bank. (2023).. URL: <https://www.taipetimes.com/News/biz/archives/2023/01/19/2003792819>. [in English].